

RECENSIONS

Rafael Lluís NINYOLES, *Estructura social i política lingüística*. Alzira (Edicions Bromera) 1989, 190 pàg., 20 × 20 cm, ISBN 84-7660-048-8.

Aquest llibre tradueix la primera edició de l'obra publicada en castellà a València per Fernando Torres, el 1975. Ninyoles explica, en una nota a l'edició que ressenyem, que dos capítols són de fet articles publicats abans, el 1973. A més, s'inclou en annex un text donat a conèixer primer en una conferència feta el març de 1976 amb el títol «Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat Espanyol». Aquest text no havia pogut ser publicat en el volum castellà per raons de censura, però 3 i 4 l'editaria sense canviar-ne el títol el mateix 1976: un clar símptoma dels ràpids canvis polítics d'aquells mesos. Per tant, ara tenim al nostre abast (i en català) el llibre íntegre que l'autor havia projectat.

Tanmateix, sap greu que en Ninyoles no hagi volgut prologar l'actual edició. L'evolució sociolingüística entre 1975 i 1989 fou molt profunda en molts àmbits, i una valora-

ció d'en Ninyoles hauria acabat d'arrodonar aquesta interessant iniciativa editorial —i més quan la seva producció sociolingüística no ha produït en els darrers temps.

El llibre pertany a una etapa molt fecunda i rica en la trajectòria d'en Rafael Ll. Ninyoles. Els seus primers llibres els havia publicat feia pocs anys: *Conflicte lingüístic valencià* (València, Tres i Quatre, 1969) i *Idioma i prejudici* (Palma, Moll, 1971). Seria un dels primers intel·lectuals preocupats per la situació de la nostra llengua que veu la importància d'intentar de conscienciar els altres pobles peninsulars respecte al cas català i més en general a la problemàtica de totes les llengües diferents del castellà: són seus *Idioma y poder social* (Madrid, Ed. Tecnos, 1972), i *Cuatro idiomas para un Estado* (Madrid, Editorial Cambio 16, 1977).

El primer dels deu capítols és «Organització social, comunicació i llenguatge». Després de considerar els diferents mecanismes de comunicació que tenen els animals, i el caràcter exclusivament humà del llenguatge, Ninyoles diu que «la sociolingüística es preocuparà d'aclarir aquelles connexions entre «societat» i «llenguatge» que havien estat considerades com alguna cosa en ella mateixa evident (...) el llenguatge és inseparable del seu context social» (p. 22).

A «Lingüística i sociologia», Ninyoles fa unes importants consideracions sobre la sociolingüística com a disciplina científica. Distingeix entre els termes «sociolingüística» i «sociologia del llenguatge». El primer «és útil per caracteritzar estudis en els quals el comportament lingüístic apareix com una variable independent», mentre el segon resulta més adequat quan «la conducta lingüística constitueix la variable dependent d'un context social més ampli» (p. 33). Fa una defensa de la trobada entre el sociòleg i el lingüista, en part perquè «els fenòmens de conflicte i de canvi lingüístic, de diglossia i d'estandardització o planificació assumeixen un significat central en l'estudi entre llengua/llengües i societat» (p. 42-43).

El tercer capítol, «Política lingüística» és el més curt del llibre (significativament: el llibre s'edita anys abans de la creació del primer òrgan de política lingüística, el SEDEC de la Generalitat de Catalunya). Ninyoles s'hi limita a fer unes consideracions de caire històric general,

referits més aviat al marc internacional. Afegeix una afirmació ben vàlida: «Els experts (...) s'ocupen de la solució dels problemes tècnics de la planificació lingüística. Amb tot, l'aplicació de la sociolingüística a problemes de naturalesa política no és (...) una empresa que pugui ser assumida tecnocràticament i superficial» (p. 48). I acaba demanant-se si el model unitarista no és, dins el nostre món contemporani, l'excepció més que no la regla.

A «Llengua, estructura i canvi social», el Ninyoles sociòleg estudia els conflictes socials, fa una tipologia sociocultural, i descriu el paper de les *llengües franques* dins els sistemes de poder. Remarca que «Una política lingüística que disciplini l'ús de la llengua en oficines, administració pública, educació, significa poc per a una població analfabeta, el treball de la qual (...) exigeix un grau mínim de competència lingüística» (p. 65). Per contra, preveu un fenomen complex que s'esdevindria al cap de poc, en sentits diferents segons el lloc: «Els administradors, juristes, mestres, clergues, escriptors, etc., l'activitat dels quals es veu necessàriament afectada en una situació de llengües en contacte, han de fer un paper especialment rellevant en les actituds que determinen la política lingüística d'un país» (p. 66). Destaca la gran influència lingüística de les ciutats, la qual cosa fa que el canvi social —la modernització, per exemple— tingui enormes repercussions en el manteniment lingüístic. La lleialtat lingüística:—com a actitud i conducta— és un fenò-

men que pot contrarestar, en part, aquests canvis. A més, l'idioma es troba sovint convertit en un símbol, o estigma, de classe: l'ascens social sovint comporta l'assimilació. Però no cal l'ascens, perquè «el canvi d'idioma podrà esdevenir un substitutiu de la mobilitat social objectiva» (p. 75).

El cinquè capítol, «Esferes de conflicte» és una aportació pròpiament valenciana a la sociolingüística de la nostra nació. En tocar l'esfera administrativa, en Ninyoles és tímid i pragmàtic (per a no mobilitzar les tisores del censor?): «Quan la llengua adoptada per l'administració i el govern difereix de la llengua usada per amples grups de la població, els plans (...) són més difícils de portar-se a la pràctica.» (p. 88). En entrar a l'esfera educativa, Ninyoles es reforça amb cites estrangeres: Mackey, la monografia Unesco de 1953, Vildomec. Esbossa una tipologia d'educació bilingüe, però aquest apartat resulta clarament desfasat, vist el progrés conceptual en aquest camp, o esfera.

Ninyoles destaca el paper fonamental que han tingut els missioners arreu del món; i que les esglésies han contribuït a configurar (o defensar, potser) algunes nacionalitats, com les de la Gran Bretanya i el Canadà.

Finalment, dedica una atenció especial a l'esfera del treball, i destaca els intents (encara, aleshores, no reeixits) dels quebequesos per legislar en aquest camp. Ninyoles subratlla la marginació en què es pot trobar

un treballador que desconeix la llengua dominant del món laboral.

A partir de «Normalització i planificació lingüística», que resulta particularment fresc i actual, en Ninyoles entra en la part més política del llibre. Remarca el doble sentit, lingüístic i socio-cultural, del concepte «normalització», del qual destaca l'íntima relació amb la democràcia, a més de la unificació cultural superadora de la diglòssia i de la manca de consciència de la unitat lingüística. Ninyoles defineix la planificació lingüística (que no és, segons Haugen, indispensable per a un procés de normalització), com «una activitat organitzada i sancionada per l'autoritat pública a través d'una estructura de programes i projectes coordinats a nivells macrosociolingüístic», que tenen per objecte «regular i normalitzar o crear noves llengües» (p. 106). Cal que l'home tingui confiança «per a modelar no sols la seua conducta individual, sinó també la societat en què viu» i «si es correlaciona amb l'actuació de nombroses autoritats menors, localment accessibles» (p. 108).

L'autor considera els aspectes econòmics de la planificació, i destaca que una comunitat petita, les illes Fer-Oer, manté una rica activitat lingüística i cultural en feroès. El més important és si la comunitat lingüística desitja o no mantenir la seva llengua, i si té la capacitat democràtica d'actuar-hi. Per acabar el capítol, Ninyoles parla de les dimensions lingüística i sociolingüística de la planificació, i de les cinc etapes de la seva aplicació.

El setè capítol, «Tendències fonamentals de la política lingüística», estudia les solucions legals adoptades per diferents països plurilingües, i distingeix entre els criteris territorial i personal per determinar un règim d'oficialitat lingüística.

A «El problema de la llengua nacional», s'estudien diferents conceptes, i principalment, llengua «nacional» *versus* «internacional» *versus* «oficial»; i estats «plurilingües» *versus* «bilingües» *versus* «multilingües». Ninyoles creu que, per raons operatives, «la maquinària política no sol admetre en l'esfera de govern més de tres llengües» (p. 140) i que una política lingüística territorial pot ser una resposta a aquest problema.

El novè capítol, «La qüestió lingüística als països subdesenvolupats», suposa un repàs teòric a la problemàtica, però amb un bon nombre d'exemples pràctics ben triats: des de l'Índia i Filipines, fins a Corea o l'Àfrica negra. En alguns casos la informació donada resulta lògicament desfasada, per l'evolució viscuda en els últims 15 anys.

El darrer capítol, «Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol», que consta com a annex, és un text que en el moment de la seva aparició va suposar

una clarificació conceptual molt important. Al cap de dos anys les Corts constituents varen començar la redacció d'una constitució, que havia de contemplar l'oficialitat lingüística. Hi ha passatges d'una absoluta actualitat: «el fet que els antics advocats de l'assimilisme hagen passat avui a conrear els tòpics tradicionals del liberalisme espanyol sobre l'"afortunat" bilingüisme dels Països Catalans (...) és ben significatiu» (p. 163).

Ninyoles hi aplica al cas de l'Estat espanyol els conceptes presentats al capítol setè, i preveu que qualsevol programa de normalització cultural trobarà «una forta resistència per part de les classes castellanitzades» que han assumit la llengua de l'estat «com a símbol d'estatus i de diferenciació respecte a les capes populars» (p. 170). En conclusió, Ninyoles proposa que l'alternativa més coherent comporta «un model territorial, en les regions autònomes, combinat amb garanties eficaces respecte als sectors de llengua castellana sobre la base d'uns drets lingüístics personals, inserida en un programa socialista capaç d'assumir una transformació cultural democràtica» (pp. 177-8). Els seus temors, referents a la possible dificultat d'endegar una planificació lingüística enèrgica a Galícia i el País Valencià, han resultat prou ben fundats.

Miquel STRUBELL I TRUETA